

BELİRTİLİ AD TAMLAMASINDA İYELİK VE İLGİ EKİ YANILGISI*

*Ahmet BENZER***

ÖZET

İki veya daha fazla adın bir araya gelerek oluşturdukları anlamlı yapılara ad tamlaması denir. Türkçede tamlamayı oluşturan adlar aldıkları eklerin varlığı ve yokluğuna göre belirtili, belirtisiz ve takısız ad tamlaması şeklinde adlandırılırlar. Belirtili ad tamlamalarında ilk kelimeye eklenen ekin ilgi, ikinci kelimeye eklenen ekin ise iyelik eki olduğu varsayılır. Araştırmada bu varsayımın tersi bir tez savunulmuş ve araştırma sonucunda 'iyelik eki' olarak bilinen ekin Türkçede aslında iyelik işlevinde olmadığı bu ekin kendisinden önceki kelimeyle ilgi kurduğu ve sahip olan kişi ya da nesne bilgisi verdiği kanısına varılmıştır. İyelik (sahiplik) anlamını ise belirtili ad tamlamalarında ilk kelimeye eklenen ve 'ilgi eki' olarak bilinen ekin verdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda eklerin varlığı ve yokluğu ile tamlamada kurdukları ilişki şöyle tespit edilmiştir:

1. Belirtili ad tamlaması: İyelik ilişkisi söz konusudur: *Giray'ın arabası* gibi. Ayrıca bu tamlama öbeğinde iyelik ilişkisi sınırlı örnekte eksiltili bir anlatımla gerçekleşir: *Bizim ev* gibi.

2. Belirtisiz ad tamlaması: Bir şeyin bir türünün adlandırmasıdır: *Mevlana şekeri* gibi.

3. Takısız ad tamlaması: Bir şeyin adlandırması olup bazen de bir şeyin neden yapıldığı bilgisini verir: *baba anne* gibi.

İyelik eklerinin birçok işlevi (parça-bütün ilişkisi gibi) söz konusu olmakla birlikte öncelikli işlevi iyelik ilişkisi kurmaktır. Yukarıdaki sıralamadan da görüldüğü gibi bu ilişki yalnızca belirtili ad tamlamalarında söz konusudur. Bu doğrultuda belirtisiz ad tamlamasında yer alan tek ek iyelik değil, ilgi ekidir. Böylece iyelik ekinin yer almadığı belirtisiz ad tamlamalarında iyelik ilişkisi aramak yersizdir. Böylece belirtisiz ad tamlamasındaki eki iyelik eki olarak adlandırıp sonrasında "Bu tamlamada iyelik ilişkisi yoktur!" çelişkisine düşülmeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Ad tamlaması, iyelik, ilgi.

* Makalenin oluşmasında yardımcı ve kaynaklarını esirgemeyen Prof. Dr. Fatma Erkman'a teşekkür ederim.

** Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü 34722, Göztepe Kadıköy İstanbul. ahmetbenzer@gmail.com.

DELUSION OF POSSESSIVE AND GENITIF SUFFIX IN DETERMINATIVE NOUN PHRASE

ABSTRACT

With each other meaning of the name of two or more linked to the structures they create together is called a phrase. Their names according to the presence and absence of determinative noun phrase, indeterminative noun phrase, so that in the form of noun phrases are called free. Symptoms such as noun phrases in Turkish relations, although many textbooks ownership interest in the relationship between attachment attached to the first word, second word is added to the crops is assumed to be too possessive. Study this assumption is a negation of a thesis defended and research results 'possessive suffix, known as "attachment in Turkish, in fact, possessive meaning does not give these crops before him with word of interest was established, and have the person or object information given, possession of the possessive phrase first words are added to the' interest supplement 'was determined to be known as the annex. As a result of research in the phrases the presence or absence of attachments or their relationship have been identified:

1. Determinative noun phrase: There is a possessive relationship: Such as *Giray'ın arabası* (Girays car). In addition, limited example in possessive relationship this phrase is a block elliptical words: Like *bizim ev* (our home).

2. Indeterminative noun phrase: Noomenclature of one thing: Such as *Mevlana şekeri* (sugar of Mevlana).

3. Noun complements with no suffixes: Is done the naming of something, sometimes give information about why happened: Like *babaanne* (grandfather).

As is comes to many functions in the possessive suffixes (such as part-whole relationship), the primary function is to establish relationship between possessive. As can be seen above, this relationship comes to only in determinative noun phrase. In this direction the possessive suffix in completion of asymptomatic name is care suffix. So that in indeterminative noun phrase the possessive suffix is not available. So, in indeterminative noun phrase ever take place contradiction with possessive suffix.

Key Words: Noun phrase, possessive, genitif.

Giriş

Türkçede adların yan yana gelmesiyle oluşan ad tamlamalarında iki kelimenin ek alması (belirtili ad tamlaması), yalnızca bir kelimenin ek alması (belirtisiz ad tamlaması) veya her iki kelimenin de ek almamasına (takısız ad tamlaması) göre ad tamlamalarının adı ve anlamı değişmektedir.

Turkish Studies

Belirtili ad tamlaması

Belirtili ad tamlamaları en az iki kelimedenden oluşan ve her iki kelimenin de ek aldığı tamlama türüdür:

Ev+in kapı+sı

Bu tamlamada iki kelime arasına bazen sıfat girebilir:

Ev+in eski kapı+sı

Ayrıca bu tamlamada her iki kelime ad olmakla birlikte bazen tamlamadaki kelimelerden biri sıfat ya da fiil olabilir:

Balığ+ın taze+si

Ayşe+nin korku+su

Tamlamada eklerin görevi belli olduğu için kelimeler cümle içerisinde yer değiştirebilir:

Adam+ın kazanc+ı buymuş.

Buymuş kazanc+ı adam+ın.

Belirtili ad tamlamalarında kelimelerin sırası önemlidir. Söz gelişi:

geminin direği mümkünken

direği geminin mümkün değildir (bk. Abdullah Ramiz Paşa 1866: 16).

Belirtisiz ad tamlaması

Bu tamlama yapısında iki kelime arasında bir iyelik ilişkisi söz konusu olmayıp ikinci kelimenin bir türü, cinsi ya da çeşidi bilgisi verilir (Bk. Emre 1931: 189; Timurtaş 1981: 66).

Uzun (1998: 136) *okul kapısı* örneği üzerinden şu bilgileri verir: “Bu tamlamada ikinci kelime üzerine gelen +sI ekinin *okul* ile *kapı* arasında bir sahiplik ilişkisi bulunduğunu kapının (bugün için anlaşılacak bir anlatımla) okulun iyeliğinde olduğunu gösterir: Kapı okula aittir veya okul kapıya sahiptir. Ne var ki okul kapısı öbeğinden çıkan en belirgin anlam bu değildir. Tamlamada kapının bir türü anlatılmaktadır daha çok.”

Swift (1963: 131)’e göre *masa lambası* yalnızca ‘lambanın özel bir türü’ bilgisini verir. Aşağıdaki örnekler bu tamlama türünün esas işlevini göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

kapı boyası ‘boyanın özel bir türü’,

traş bıçağı ‘bıçağın özel bir türü’,

portakal ağacı ‘ağacın özel bir türü’ bilgisini verir.

Bazı özel kullanımlarda bu tamlama türü ile başlı başına bir ad bilgisi verilmektedir:

ok meydanı, tuz gölü gibi.

Bazı kullanımlarda da mecazi bir anlatım söz konusu olabilir:

adam evladı (Ediskun ve Dürder 1973: 62).

Belirtisiz ad tamlamalarında tamlamayı oluşturan kelimelerin kendi aralarında yer değiştirmesi mümkün değildir:

ev+Ø ödevi mümkünken;

Turkish Studies

ödev+i ev mümkün değildir.

Bunun sebebi de bu tür tamlamalarda ikinci kelimenin anlamını yüklenec ek eksik olduğundan anlamı yansıtma işini *sıra ilişkisi* yüklenir.

Gencan (1971:122)'a göre belirtili ad tamlamalarında anlamın gereğine göre kelimelerden biri veya ikisi çoğullanabilir; belirtisiz ad tamlamalarında ise yalnızca birisi çoğullanıyor.

doktorların adları gibi.

Belirtisiz ad tamlamasında çokluk eki yalnızca ikinci kelimeye gelebilir (Emre 1926: 124):

Çınar ağaçları

Bununla birlikte bu tamlamada kavramlar arasındaki ilişki belirtili ad tamlamasının aksine geçici değil, sürekli. Aşağıdaki örneklerde bu durum bir önceki yapı ile karşılaştırmalı olarak belirtilmiştir:

a) *Doktorun adı*

b) *Doktor adı*

c) *Doktorun kızı*

ç) *Doktor kızı*.

Bu tamlamalardaki esas ayırım şudur: *a* ve *c*'de iyelik ilişkisi söz konusu olurken *b* ve *ç*'de ise bir çeşit adlandırma söz konusudur. Şöyleki *doktorun kızı* tamlamasında 'doktorun sahip olduğu kız' anlamı varken *doktor kızı* tamlaması ise başlı başına bir adlandırma olup bir adın ya da nesnenin bir türü ifade edilmektedir.

Adın ya da nesnenin bir türünü belirtmek için kullanılan belirtisiz ad tamlamalarını iyelik bildiren belirtili ad tamlamalarına dönüştürmek mümkün değildir. Underhill (1976: 92) konuyla ilgili aşağıdaki örnekleri verir:

bal mumu mümkünken

**balın mumu* mümkün değildir;

kan kardeşi mümkünken

**kanın kardeşi* mümkün değildir.

Takısız ad tamlaması

İki kelimenin de eksiz olduğu bu tamlama türünde ne iyelik ne de adın bir türü bilgisi söz konusu olup bu yapıyla başlı başına bir adlandırma yapılır.

Altın bilezik

Yukarıda eksiz olarak bir araya gelen iki kelime bir bileziğin adı olup aynı zamanda bir şeyin neden yapıldığı bilgisini vermektedir. Türkçede kural olarak yan yana gelen iki kelime arasındaki ilişki ekler aracılığı ile sağlanır. Bu sebeple *eksiz tamlama* (Özkan ve Sevinçli 2008: 118) veya *takısız tamlama* (Demiray 1967: 178; Koç 1996: 346) yerine *eki düşmüş tamlama* adlandırmasının tamlamadaki değişimi daha iyi yansıtacağı düşünülmüştür. Buradaki ek düşmesi şöyle gerçekleşmektedir:

İstanbul Kadıköy Belediyesi

Bu tamlamada ilk iki kelime arasında hiçbir ek yoktur. Tamlama şöyle açılmaktadır:

Turkish Studies

İstanbul+un Kadıköy+ü+nün belediye+si

İstanbul'un sahip olduğu Kadıköy

İstanbul'un Kadıköyü'nün sahip olduğu belediye

En az çaba ve estetik gerekçelerle bu ekler düşmüştür; çünkü dil tekrarı sevmez.

Ayrıca belirtisiz ad tamlamalarında olduğu gibi takısız ad tamlamalarında da kelimelerin yerlerini değiştirmek mümkün değildir:

beton duvar mümkünken;

duvar beton mümkün değildir.

Bir diğer özelliğe şudur: Belirtisiz ad tamlamasında olduğu gibi takısız ad tamlamasında da araya hiç bir kelime girmez (Gencan 1979: 108).

Belirtili ad tamlamasında iyelik ve ilgi eki

Belirtili ad tamlamalarında ilk kelimeye eklenen ekin ilgi, ikinci kelimeye eklenen ekin de iyelik eki olduğu varsayılır. Uzun (1998: 103, 136) iyelik eklerinin kişi ve sayı olarak sahip olanı veya ait olunanı; ilgi ekinin (yazarın deyimiyle tamlayan eki) ise belirlilik anlamını aktardığını belirtir.

Belirtili ad tamlamasında ilişki ekler aracılığı ile sağlanır.

Giray+ın araba+sı

ilgi eki

ie. eki

Eklerin adlandırılmasında ise kaynaklarda çeşitli farklılıklar görülmüştür. Belirtili ad tamlamasında birinci ada eklenen *+Im¹*, *+In* ekleri *ilgi* veyahut *genitif* eki olarak anılırken ikinci ada eklenen *+m*, *+n*, *+I²* ekleri ise *iyelik eki* (Ergin 1972; Koç 1996: 353; Demiray 1967: 110; Karahan 1998: 13; Özkan ve Sevinçli 2008: 25); *iyelik zamiri³* (Deny 1941: 160; Ediskun 1988: 167; Banguoğlu 1998: 361; Gencan 1979: 139); *3. kişi iyelik eki* (Tekin 1950: 15; Underhill 1976: 92; Fraurud 2001: 257-8; Aslan ve Altan 1988: 60; Gülsevin 1990); *3. kişi eki* (Lewis 2000: 42); *kişi eki* (Lyons 1999: 294; Mladenova 2007: 358-9) gibi çeşitli adlarla adlandırılmıştır.

Aşağıda yan yana getirilince anlamlı olmayan iki kelime yer almaktadır:

hoca önlük

Bu iki kelime arasında bir ilişki kurabilmek için kelimelerden birine ek eklenince tamlama:

hoca önlüđ+ü

¹ Türkçede ekler kelimeyle birleşirken bazen yardımcı sese ihtiyaç duyarlar. Eklerin yazımında bazı araştırmalarda bu yardımcı sesler eke bitişik olarak ekin bünyesinde varmış gibi yazılmıştır. Bu araştırmada yardımcı sesler ekten ayrı tutulmuştur; çünkü ek herhangi bir yardımcı sesi almadan da başka kelimelerle birleşebilmektedir. Söz gelişi; şimdiki zaman eki *-yor* her zaman *-(I)yor* biçiminde yazılmasının uygun olacağı düşünülmektedir; çünkü bu ek bir kelimeye eklenirken kesinlikle bir yardımcı sese ihtiyaç duyar. Bununla birlikte *+I* eki *kalemi* örneğinde görüldüğü gibi bir kelime ile birleşirken herhangi bir yardımcı ses almamaktadır. Bu sebeple bu tür ekler yardımcı sesle birlikte *+sI* biçiminde araştırmada yer almamıştır.

² Underhill (1976: 92) ve Timurtaş (1977: 65) gibi bazı yazarlar çokluk 3. kişi iyelik eki olarak *+IArI* ekini kabul ederler.

³ Bu adlandırma kusurludur; çünkü zamir bir kelime türünün adıdır ve bu sebeple bir ekin adı 'X zamiri' olamaz. Konuyla ilgili olarak Gürsoy - Naskali (1995: 52-60) ve Erten (2007: 221-228) bakılabilir. Lubimov (1960: 410) da *iyelik eklerine* 'iyelik zamiri' denmesinin yanlış olduğunu; çünkü iyelik zamirlerinin kişi zamirlerinden iyelik hâl eki yardımıyla oluşturulduğunu belirtir.

şekline dönüşecek ve ikinci kelimeye getirilen bu ekle (iyelik eki olarak bilinen) iki kelime arasında bir ilişki kurulmuş ve anlam olarak özel bir tür önlük bilgisi verilmiş olacaktır:

hoca önlüğü

Bu defa ilk kelimeye de bir ek getirilince ortaya şöyle bir tamlama çıkıyor:

hoca+nın önlüğü+ü

Bu tamlamada iki kelime arasındaki ilgiye ek olarak sahip olunan şey bilgisi yer almaktadır. Bu kullanımda iyelik bir önceki tamlamadan farklı olarak *+nIn* ekinin ilk kelimeye eklenmesiyle ortaya çıkmış ve anlam ‘hocanın sahip olduğu önlük’ olmuştur.

Ayrıca Türkçede sahip olan her zaman ifade edilmez. Söz gelişi; *anne* kelimesine eklenen *+m* eki hem ilgi kurar hem de sahip olan kişi ya da nesne bilgisi verir ve dolayısıyla *annem* kelimesini okuyan ya da duyan biri sahip olanı da bilir. Türkçede kelimenin sözlük anlamının yanında aldığı çekim eki de belirliliğin oluşmasında yardımcı olur.

Söz gelişi:

bahçe kapısı ‘bahçelere mahsus bir çeşit kapı’ anlamındayken;

bahçenin kapısı ‘bilinen bir bahçenin kapısı’ anlamındadır (bk. Emre 1926: 119).

Mladenova (2007: 358-9)’a göre Türkçedeki bu çekim ekleri daima belirlilik yapar; yani iyelik ile belirlilik tek bir biçim içinde yer alır. Bu sebeple Lyons (1999: 126)’unda belirttiği gibi *benim* kişi zamiri daha çok vurgu için tercih edilmektedir.

Aşağıdaki örneklerde koyu renkteki ekler kendisinden önceki kelimeyle ilgi kurarken altı çizili ekler ise iyelik eki olup kendisinden sonraki adın (ilaç) kime ait olduğunun bilgisini verir.

(*ben+im*) *anne+m+in ilac+ı*

(*sen+in*) *anne +n+in ilac+ı*

(*on+un*) *anne+sın+in ilac+ı*

(*biz+im*) *anne +miz+in ilac+ı*

(*siz+in*) *anne +niz+in ilaçlar+ı*

(*onlar+ın*) *anne+sın+in ilac+ı*

Aşağıdaki zincirleme tamlamada da bu ayrımı görmek mümkündür:

Ali + nin ceket + i + nin boya + sı

 iye. ilgi iye. ilgi

İyelik ve ilgi eki yanılışı

Her dil iyelik; yani sahiplik anlamını çeşitli kelime ve ekler yardımıyla iletişimlerine yansıtırlar.⁴

⁴ Örneğin; İngilizcede iyelik anlamını *s* eki ya da *of* edatı aracılığıyla verir: *cat's tail, the tail of the cat* (Nichols & Bickel 2005: 242; Barker 2008: 2). Bununla birlikte İngilizcede *two dogs of John's* kullanımı söz konusu olmakla birlikte bu oldukça karmaşıktır. Tek ek İngilizcede daha anlaşılır: *John's two dogs..* (Bk.

Uzun (1998: 137) tamlayan eki olarak adlandırdığı ilgi ve iyelik ekleri üzerinden şu tartışmayı yapar: “Tamlama, tamlayan eki denilen ek olmazsa da kuruluyorsa o zaman ilgili ek tamlama görevini üstleniyor olamaz. Peki, üstlendiği görev nedir, eğer böyle bir görev varsa? ... *okul kapısı* ile *okulun kapısı* arasındaki fark ne ise bu farkı sağlamak. *Okul kapısı*’nda *okul* belirsiz bir varlığa göndermede bulunmaktadır; yani ikincisinde anlam bakımından belirlidir.” Yazar ilgi ekinin belirtme durum ekine çok benzediğini ifade etmiştir.

Partee (2000: 100)’nin verdiği Türkçe örneklerde birinci kelimeye gelen ekin tek başına iyelik anlamı verdiği görülmektedir:

Bu kalem Ömerin.

Bu kalem Ömerindir.

Bu kalem Ömerin kalemidir.

Bu örneklerin hepsinde klasik anlamda iyelik eki olarak adlandırılan ek ve ekin eklendiği kelime olmaksızın cümlede iyelik anlamı verilmektedir.

Vikner ve Jensen (2002: 191)’e göre aşağıdaki örneklerin ilkinde bir ilişki söz konusuken ikincisinde bir ilişki söz konusu değildir.

kızların + Ø

kızlar + Ø

Yukarıdaki *kızların* örneğinde “Kızların neyi?” ya da “Kızların nesi?” soruları ile *kızların* kelimesinin ardından bir bilgi beklenmektedir. Kızlar örneğinde ise bu ilişki söz konusu değildir.

Bununla birlikte 1 ve 2. çoğul kişi zamirleri ile akrabalık anlatımlarında ikinci kelimeye eklenen ek düşebilir. Buna göre mevcut bilgide iyelik eki olarak adlandırılan ekin tamlamada yer almasına rağmen aşağıdaki örneklerde ‘iyelik’ anlatımı söz konusudur:

Bizim ev⁵

Burada *bizim evimiz* kullanımı da mümkündür.

Ömerin Rıza.

Ayrıca benim sahip olduğum değerlere sahip birini ifade edebilmek için;

“Benim gibi çalışmalısın.” cümlesi kurulur.

Benzer biçimde;

Bu çay kime ait? ya da *Bu çay kimin?* sorularına;

Sana ait ya da *senin*

kelime ve ekleriyle cevap verilerek ‘iyelik’ anlamı aktarılmaktadır. Bunun yerine:

**çayın*

cevabı tercih edilmemektedir.

Storto 2000: 1). İngilizcede tamlamayı oluşturan nesne üzerine herhangi bir ek almazken Türkçede nesne ek alır.

⁵ Güneş (1996: 334)’e göre, bazen bir ad tamlamasında yer alması gereken iyelik ekinin düştüğü görülür. Bu olay, ilgi ekinin aitlik ifadesi taşımasından kaynaklanmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Tersten düşünülduğünde bu yapıda tamlamayı oluşturan ve sahip olan bilgisini veren ilk kelime tamlamada her zaman yer almayabilir:

**Omun* + *Ø* kullanımı tek başına mümkün değilken,

Ø + *önlüğü* kullanımı mümkündür.

İlk örnekte iyelik söz konusu olurken sahip olunun şey bilinmemekte ve bu bilgi eksik kalmaktadır. İkincisinde ilgi eki kendisinden önceki kelimeyle, yer almasa da, onunla ilgi kurarak iyelik anlamının oluşmasını sağlamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus ekin (+*ü*) iyelik anlamını vermediği; yalnızca iyelik anlamı veren kelime ile ilgi kurmasıdır.

Türkçede ekler, bir kelime kendisinden önceki kelimeyle ilgi kurması gerekmiyorsa ilgi ekini üzerine almaz:

Çekim ekleriyle elde edilir.

**Çekim eklerle elde edilir.*

Yukarıdaki örnekte ekler kelimesine +*i* ilgi eki eklenmeyince iki kelime arasında ilgi kurulmadığı için anlam değişmektedir. Aşağıdaki örnekte *eklerle* kelimesi kendisinden önceki kelime ile ilgi kurup tamlama oluşturmaması gerektiği için ilgi ekini alamamaktadır.

Farklı eklerle elde edilir.

Türkçede ilgi zamiri dendiği zaman +*ki*⁶ eki akla gelir ve adı geçmeyen ama bilinen bir şey ifade edilir. *çanta+nız* örneğindeki +*nız* eki aynı +*ki* eki gibi adı geçmeyen ama bilinen şeyle ilgi kurar. Ediskun ve Dürder (1973: 94) lise öğrencilerine yazdıkları dil bilgisi kitabında “İyelik zamirini, belirten kişi zamiri olan isim takımlarında belirtene ulanan eklerle denir.” diyerek (benim) *defterim* ve *çantam* örneklerini vermiştir.

Mevcut bilgi ile bakınca *ömer+in+ki* kelimesinde iki tane ilgi eki arka arkaya gelmiştir.

Deny (1941: 720) de *çobanın evi* örneğinde *çobanın* kelimesinin sonundaki +*In* ekinin ilgi hâli anlamında ad tamlaması anlamını tesis etmeye yettiğini ve sonrasında *evi* kelimesindeki +*I* üçüncü kişi (ilgi hâli) zamiri olduğu için yine yalnız başına ad tamlaması anlamını vermeye yeterli olduğunu belirtip bu ikili kullanımı ‘gariplik’ olarak nitelendirmiştir. Gencan (1979: 82) ilgi zamiri olarak +*ki* ekini verirken “*benim başım* tamlamasındaki *baş+ım* kelimesine gelen +*ım* ekini “İyelik zamiri sayanlar var.” diyerek bu durum için bir yorum da bulunmamıştır. Uzun (1998: 136) da iyelik eki ile iki kelime arasında şöyle ya da böyle bir bağlantının kurulduğunu ve ortaya bir tamlamanın çıktığının kesin olduğunu belirterek “Madem bir tamlama zaten ortaya çıktı, o zaman *Ali'nin evi*, *okulun kapısı*, *bizim yolumuz* tamlamalarında tamlayan eki diye bilinen ve birinci kelimedede bulunan ek neyin nesidir?” sorusunu sorar.

Sonuç

Belirtili ad tamlamasını oluşturan kelimelerden birincisini ve ikincisini anlatabilmek için kaynaklarda *belirten* ile *belirtilen*, *tamlayan* ile *tamlanan*, *muzâfun ileyhe* ile *mütemmim* (veya *muzâf*) gibi adlandırmalar yapılmıştır. Araştırmada bu adlandırmalardaki çeşitlilik ve bu çeşitliliğin getirdiği anlam karışıklığından dolayı tamlamayı oluşturan kelimeler hakkında herhangi bir adlandırma yapılmamıştır.

⁶ Bununla birlikte çeşitli yazarlar ‘ilgi’ işlevinin Türkçede *ki* (Deny 1941: 192; Ergin 1972: 161; Koç: 1996: 88; Korkmaz 2003: 264); +*II* (Korkmaz 2003: 340; Ergin 1972: 159; Ediskun 1988: 148), +*IK* (Ediskun 1988: 149); +*i*; +*sAl*: ‘iyelik’ işlevinin ise +*II* (Koç 1996: 139; Korkmaz 2003: 54; Güneş 1996: 94; Ergin 1972: 159) ekleri ile verildiği belirtilir.

İyelik (possessive) ve ilgi (genitives) adlandırmaları kafa karıştırıcı ve tarifi güçtür (Partee 2000: 91). Ayrıca farklı diller arasında biçim, söz dizimi, dil bilgisi ilişkileri ve anlama dayalı yorumlamalar oldukça farklı olduğu için diller için ortak tespitlerde bulunmak da oldukça zordur (Herslund ve Baron 2001: 1). Türkçede ilgi ve iyelik eklerinin birbirine çok yaklaştığı bazen ilgi ekinin iyelik ekinin sahip olduğu anlamaları taşıdığına dair yorumlamalara dilciler arasında görmek mümkündür. Karahan (1996: 214) ilgi ekinin, eklendiği adın anlamına belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlamları taşıdığı belirtir. Benzer biçimde Boz (2012: 22, 27) ilgi ekinin ana işlevlerinden birini *sahiplik* bildirmek olarak açıklarken; iyelik ekinin de ana işlevlerinden biri olarak yine *sahiplik* anlamını verir. Araştırmada pratik bir dil olan Türkçe için bu bakış açısı benimsenmemiştir; çünkü Türkçe ihtiyaçtan dolayı ekleri ister. Bu ihtiyaç söz konusu değilse ekleri çok rahatlıkla düşürür. İki ek aynı anlamı veriyorsa başka kullanımlarda görüldüğü gibi iki ekten birinin düşmesiyle devam eder.

Araştırma sonucunda eklerin varlığı ve yokluğu ile tamlamada kurdukları ilişki şöyle tespit edilmiştir:

1. Belirtili ad tamlaması: İyelik ilişkisi söz konusudur: *Giray'ın arabası* gibi. Ayrıca bu tamlama öbeğinde iyelik ilişkisi sınırlı örnekte eksiltile bir anlatımla gerçekleşir: *Bizim ev* gibi.
2. Belirtisiz ad tamlaması: Bir şeyin bir türünün adlandırmasıdır: *Mevlana şekeri* gibi.
3. Takısız ad tamlaması: Bir şeyin adlandırması olup bazen de bir şeyin neden yapıldığı bilgisini verir: *baba anne* gibi.

İyelik eklerinin birçok işlevi (parça-bütün ilişkisi gibi) söz konusu olmakla birlikte öncelikli işlevi iyelik ilişkisi kurmaktır. Yukarıdaki sıralamadan da görüldüğü gibi bu ilişki yalnızca belirtili ad tamlamalarında söz konusudur. Bu doğrultuda belirtisiz ad tamlamasında yer alan tek ek iyelik değil, ilgi ekidir. Böylece iyelik ekinin yer almadığı belirtisiz ad tamlamalarında iyelik ilişkisi aramak yersizdir. Böylece belirtisiz ad tamlamasındaki eki iyelik eki olarak adlandırıp sonrasında “Bu tamlamada iyelik ilişkisi yoktur!” çelişmesine düşülmeyecektir.

Araştırma sonucunda belirtili ad tamlamasında eklerin işlevi şu şekilde olduğu sonucuna varılmıştır:

Giray+ın araba+sı
ıye. ilgi+kişi

KAYNAKÇA

- Abdullah Ramiz Paşa (1866). *Emsile-i Türkiye* (Hazırlayan: Emir İçhem İdben). Ankara 1999: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ASLAN, Erhan ve ALTAN, Aslı (1988). The Role of -(s)I in Turkish Indefinite Nominal Compounds. *Dil*, 131. sayı, 57-75.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1998). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 8. Baskı.
- BARKER, Chris (2008). Possessives and Relational Nouns. *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter Yayınları, 1-27.
- BOZ, Erdoğan (2012). *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif Denemesi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- DEMİR, Celal (2007). Türkiye Türkçesinde İsim Tamlamasını Oluşturan Ögelerin Söz Dizimsel ve Anlamsal Özellikleri. *Turkish Studies*. 2 (4), 1135-1142.
- DEMİRAY, Kemal (1967). *Temel Dilbilgisi Lise 1-2-3*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi.
- DENY, Jean (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çev. Ali Ulvi Elöve). İstanbul: Maarif Matbaası.
- EDİSKUN, Haydar (1988). *Yeni Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EDİSKUN, Haydar ve Dürder (1973). *Örnek Dilbilgisi Lise I, II, III. Sınıf*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [EMRE], Ahmet Cevat (1931). *Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- EMRE, Ahmet Cevat (1926). *Türkçe Sarf ve Nahiv Eski Lisan-ı Osmani Sarf ve Kelime* (Hazırlayanlar: Gülden Sağol, Erdal Şahin, Nurgül Yıldız). Ankara 2004: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1972). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınevi.
- ERKMAN, Fatma (Tarihsiz). Almancada İyelik. Basılmamış makale.
- ERTEN, Münir (2007). İlgi Zamiri ve İyelik Zamiri Terimleri Üzerine. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.e-sosder.com. 6 (20), 221-228.
- FRAURUD, Kari (2001). Possessives with Extensive Use: A Source of Definite Articles?. *Dimensions of Possession*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Yayınları, 243-268.
- GENCAN, Tahir Nejat (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, Gürer (1990). Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı. *Türk Dili*, 466 (II), 187-190.
- GÜNEŞ, Sezai (1996). *Türk Dili Bilgisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı.
- GÜRSOY-NASKALİ Emine (1995). “Türkçe Kelimesi – Türkçede Hece Tipleri- Cümle Unsurlarını Tayin Kıstası- Ek Hâlinde Zamir Olabilir Mi? ”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HEINE, Bernd (1997). *Possession. Cognitive Sources, Forces And Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- HERSLUND, Michael ve Baron, Irene (2001). Dimensions of Possession. *Dimensions of Possession*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Yayınları, 85-98.
- KARAHAN, Leylâ (1996). Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk Dili Üzerine İncelemeler 2011*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- KARAHAN, Leyla (1998). *Türkçede Söz Dizimi – Cümle Tahlilleri-*. Ankara: Akçağ Yayınları, 5. Baskı.
- KERİMOĞLU, Caner (2011). Takısız Ad Tamlaması Tartışması ve Tür – Öbek İlişkisi. *Turkish Studies*, 6 (1), 1442-1456.
- KOÇ, Nurettin (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 3. baskı.

- KOÇ, Nurettin (2002). İyelik Ekleri, Fiilimsiler ve -sa / -se Eki Üzerine. *Türk Dili*, 605 (I), 430-437.
- KORKMAZ, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEWIS, Geoffrey (2000). *Turkish Grammar*. New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- LUBIMOV, Konstantin (1960). ÇekimTeriminin Anlamı Nedir? - II (Grammer Terimleri Meselesinin Halline Doğru). *Türk Dili*, 104 (IX), 408-412.
- LYONS, Christopher (1999). *Definiteness*. Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- MLADENOVA, M. Olga (2007). *Definiteness in Bulgarian: Modelling the Processes of Language Change*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter Yayınları.
- NICHOLS, Johanna ve BİCKEL, Balthasar (2005). "Possessive Classification.", http://wals.info/feature/description/59*15.12.2009.
- ÖZKAN, Mustafa ve SEVİNÇLİ, Veysi (2008). *Türkiye Türkçesi Sözdizimi*. İstanbul: 3F Yayınları.
- PARTEE, H. Barbara (1997). Genitives A Case Study. *Handbook of Logic and Linguistics*. Amsterdam: Elsevier Yayıncılık, 464-470.
- PARTEE, H. Barbara (2000). Some Puzzles of Predicate Possessives. *In Perspectives on Semantics, Pragmatics and Discourse*. Amsterdam: John Benjamin Yayınları, 91-117.
- STORTO, Gianluca (2003). *Possessives in Context: Issues in the Semantics of Possessive Constructions*. Los Angeles: California Üniversitesi, Doktora Tezi.
- STORTO, Gianluca (2000). On the Structure of Indefinite Possessives. *Proceedings of Semantics and Linguistics Theory X. Ithaca*, 1-18.
- SWIFT, B. Lloyd (1963). *A Reference Grammar of Modern Turkish*, Bloomington: Indiana Üniversitesi Yayınları.
- TEKİN, Talat (1950). Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine. *Genel Dilbilim*, 2. Cilt, 7-8. Sayı, 10-16.
- TİMURTAŞ, Faruk (1981). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- UNDERHILL, Robert (1976). *Türk Dili Grameri, Dil, Türk Dili, Türkçe Grameri, Turkish Grammar*. Cambridge: MIT Yayınları.
- UZUN, N. Engin (1998). Dilbilgisinin Temel Kavramları: Türkçe Üzerine Tartışmalar. Ankara.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2005). Ad Tamlaması - İyelik Öbeği Ayrımı. *Türk Dili*, 641 (LXXXIX), 418-425.
- VIKNER, Carl ve Jensen, Per Anker (2002). A Semantic Analysis of the English Genitive. Interaction of Lexical and Formal Semantics. *Studia Linguistica*, 56 (2), 191-226.